

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

"Representativa landsmän". Sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940-1970.

Östman, Ann-Catrin

Published in:
Historisk tidskrift för Finland

Published: 01/01/2018

Document Version
Final published version

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Östman, A.-C. (2018). "Representativa landsmän". Sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940-1970. *Historisk tidskrift för Finland*, 103(1), 106–137. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020100882575>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

”Representativa landsmän”

Sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940–1970

En levnadshistoria skriven av mig själv, bondsonen Michael Höglund. Tider gå och tider komma, men aldrig kommer det nu snart gångna året 1940 tillbaka. Det ingår blott som minnen i den förflutna tiden. Jag sitter nu i mitt läserum i mitt hem här på stillahavskusten och ser tvärs över viken till staden Bremerton.¹

Så inledde den snart 70-årige Michael Höglund sin levnadsskildring, en över 30 sidor lång text som daterades den 19 april 1941. Här beskriver han sin familj och hur han på olika sätt hade försörjt sig sedan han emigrerade från Vörå i Österbotten år 1892. Den här texten skrev Höglund på uppmaning av en landsman, Anders Myhrman, och den återfinns i en stencilserien *Emigrantbiografier*.

Berättelser om emigranternas liv har ofta återgetts i Finland, ett land som länge har setts som ett utvandrarnas land. Just emigranternas levnadsöden har på olika sätt fascinerat många, både i de nya hemländerna och i ursprungslandet. Förutom de rent litterära skildringarna av emigranternas levnadsöden cirkulerar även långlivade historier som omhulldats av familjer eller traderats lokalt under lång tid efter de omfattande migrationsvågorna i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. I hemlandet mindes man måhända främst äventyrarna och de mest framgångsrika emigranterna. Berättelser av det här slaget formades tvivelsutan av de materiella skillnaderna mellan de olika länderna och av en fascination för det främmande. Samtidigt publicerades också artiklar och notiser om problem och missöden i finländska tidningar, delvis i syfte att stävja folkvandringen. I slutet av 1800-talet beskrevs

1. *Emigrantbiografier – En samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika*, utvalda och redigerade av Anders Myhrman III, Åbo Akademis Bibliotek, Stencilserie 10 (Åbo 1974), s. 13–45.

emigranterna ofta på ett negativt sätt i hemlandets press: de sågs bland annat som oförnöjsamma och ansvarslösa.²

Kring transocean emigration formades genrer som gav utrymme för biografier om så kallade vanliga människor, trots att biografering historiskt sett framför allt har förknippats med bemärkta personer.³ Både i Norden och i mottagarländerna samlades berättelser om migranternas öden, och kortare levnadsteckningar publicerades bland annat i de tidningar som utgavs på finska och på svenska eller andra skandinaviska språk i Nordamerika. Under mellankrigstiden utgavs flera böcker som dokumenterade finländska immigranternas liv i Nordamerika. De mest omfattande biografiska sammanställningarna utgavs av präster och församlingsaktiva – på finska av Salomon Ilmonen och på svenska av Carl J. Silfversten.⁴

I USA fanns även ett stort intresse för forskning om immigration, ett centralt tema inom sociologidisciplinen, och den omfattande studien *The Polish Peasant in Europe and America* (1918–1920) väckte stor uppmärksamhet då den publicerades och har sedermera betraktats som en klassiker. De två författarna Florian Znaniecki and William I. Thomas propagerade för livshistoriska metoder och ingick i den så kallade Chicago-skolan, en inriktning som betonade kvalitativa och etnografiska metoder.⁵

2. Jfr Greta Ahlskog, *Förteckning över emigrationsmaterialet i Vasabladet*, Åbo Akademis bibliotek (Åbo 1973) och Greta Ahlskog, *Vasabladet och emigrationen, 1881–1914*, avhandling pro gradu, Humanistiska fakulteten, Åbo Akademi (Åbo 1981), s. 35–44. Se även Max Engman, 'Emigrationspolitik i utvandrarslandet Finland', Mats Wickström och Charlotta Wolff (red.), *Mångkulturalitet, migration och minoriteter i Finland under tre sekel*, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland (SSLS) 803 (Helsingfors 2016), s. 61–65.
3. Se t.ex. Sigríður Matthíasdóttir & Thorgerdur Einarsdóttir, 'Single women who emigrated from Iceland to North-America, 1870–1914. Forgotten women with agency?', *Scandia. Tidskrift för Historisk forskning* 82 (2016:1).
4. Salomon Ilmonen, *Amerikan suomalaisten historia I* (Hancock Michigan 1919) och *Amerikan suomalaisten historia II ja elämäkertoja* (Jyväskylä 1923) samt Carl J. Silfversten, *Finlandssvenskarna i Amerika. Deras Materiella och Andliga Strävanden* (Duluth, Minn 1931). Jfr Carola S. Sarén, "Finlandssvenskarna i Amerika". *En undersökning rörande syftet med pastor C.J. Silverstens bok*, avhandling pro gradu, Teologiska fakulteten, Åbo Akademi (Åbo 1991).
5. Se t.ex. Jeja-Pekka Roos, *Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkertoista* (Helsinki 1987); Craig Calhoun, 'Sociology in America – An introduction', Craig Calhoun (ed.), *Sociology in America. A History* (Chicago 2007), s. 20–26; Charles Camic, 'On the edge. Sociology during the Great Depression and the New Deal', Craig Calhoun (ed.), *Sociology in America. A History* (Chicago 2007), s. 284–286.

"Då jag reste omkring bland våra immigranter i mellanstaterna 1939 inleddes mina forskningar." Så skrev Anders Myhrman i förordet till boken *Finlandssvenskar i Amerika* som utgavs av Svenska litteratursällskapet år 1972. Det var följaktligen många års arbete som låg till grund för studien.

I slutet av 1930-talet började en Finlandsfödd sociolog, Anders Myhrman, samla in livshistorier bland svenskspråkiga immigranter från Finland. Den samling som skapades innefattar texter av olika slag och över 130 av dessa är publicerade i en stencilserie i åtta delar som gavs ut av Åbo Akademis bibliotek under titeln *Emigrantbiografier – En samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika*. Utvalda och redigerade av Anders Myhrman åren 1974–1978⁶. Myhrman hade disputerat på en avhandling i sociologi vid universitet i Chicago 1937⁷ och påbörjat insamlingsarbetet några år senare. Vid sidan av sin professorstjänst arbetade Myhrman under en lång tid på en studie om svenskspråkiga finländare i Amerika och 1972 utgavs hans omfattande och på många sätt banbrytande studie *Finlandssvenskar i Amerika* av

6. Förkortas härefter *EB I–VIII*. Publicerades i serien Åbo Akademis bibliotek, Stencilserie 6, 7, 10, 11, 13, 16, 20, 22.

7. Anders Mattson Myhrman, *The Swedish Nationality Movement in Finland*, The University of Chicago (Chicago 1939). Jfr Ragnar Mannil, 'Anders M Myhrman – vår Grand Old Man i USA', *Svenska folkskolans vänner – kalender* (1984), s. 73–84.

Svenska litteratursällskapet i Finland.⁸ Förutom arbetet med den omfångsrika boken, nästan 600 sidor och rikt illustrerad, och insamlingen av emigrantbiografier lade Myhrman också grunden för en samling med emigrantbrev som nu förvaras vid Åbo Akademis bibliotek (ÅAB).

I uppsatsen belyser jag Anders Myhrmans arbete för emigrationsforskning i Finland genom en diskussion om hur och varför dessa livshistorier – som främst skildrar mäns liv – samlades in, nedtecknades och publicerades. Jag kastar i första hand ljus över det arbete som Myhrman utförde under 1940- och 50-talen, det vill säga en tid innan en mera omfattande emigrationsforskning började bedrivas i de nordiska länderna. Dessutom ger jag en överblick av innehåll och betoningar i de insamlade och utvalda emigrantbiografierna.

Med fokus på livshistorierna – centrala i det angreppssätt som utvecklades av sociologer i 1920-talets Chicago – undersöker jag de vetenskapliga och samhällseliga överväganden som präglade Myhrmans arbete. I artikeln placerar jag in Myhrmans migrationsforskning i flera sammanhang och förutom disciplinära traditioner uppmärksammar jag synen på emigranter i hemlandet och i mottagarlandet samt upprätthållandet av banden mellan de två länderna. Främst fäster jag vikt vid de olika diskursiva och institutionella kontexter inom vilka biografin samlingen formades. Till grund för studien ligger förutom de publicerade emigrantbiografierna även Anders Myhrmans korrespondens med forskare vid Åbo Akademi⁹, finlandssvenska tidningsartiklar där han intervjuas¹⁰ samt tidiga böcker om svenskspråkiga finländare i Nordamerika som publicerats och som Myhrman antingen har skänkt till ÅAB eller använt i sin studie från 1972.¹¹ Hösten 1949 vistades han som

-
8. Anders Myhrman publicerade även uppsatsen ’Finlandssvenska immigranter i Amerika’ i *Historiska och litteraturhistoriska studier* 41 (1966), s. 261–283 och ’The Finland-Swedes and their cultural organizations in Finland’, *American Swedish Historical Society Yearbook* 1957. Jfr Susanne Österlund-Pötzsch, *American Plus. Etnisk identitet hos finlandssvenska ättlingar i Nordamerika* (Helsingfors 2003), s. 23–24.
 9. Anders Myhrmans brevsamling (Mapp 1–5, 19, 35–43, 43X), Otto Andersson brevsamling (Mapp 29) och K. Rob. V. Vikmans brevsamling (Mapp 28), Åbo Akademis bibliotek (ÅAB).
 10. Brages Pressarkiv, Biographica 926 Muu–Myl, s. 26 ff.
 11. Som bilaga till arkivförteckningen över Myhrmans emigrantarkiv på ÅAB finns en lista över tryckalster som ingår i samlingen. På den listan upptas förutom Ilmonens böcker och Silfverstens bok även exempelvis Georg von Wendt, *Vårt svenskt folk i Amerika*, Andra reviderade upplagan (Vasa 1922); E. A. Hedman, *Amerika-Minnen* (Brooklyn, New York 1925); Artur Hedlund, *Från Amerikas underland. Rön och iakttagelser under*

gästprofessor vid Åbo Akademi och då försökte han väcka intresse för migrationsforskning hos kolleger vid detta svenskspråkiga universitet. Under de följande åren ventilerades planer på studier om emigration från de svenskspråkiga områdena i Finland i en brevväxling mellan Anders Myhrman, som var professor i Maine, och två akademiprofessorer i Åbo – Otto Andersson, professor emeritus i musikvetenskap och folkdiktsforskning, och K. Rob. V. Vikman, professor i sociologi.

Jag koncentrerar mig således på den dokumentation som utfördes bland ”svensk-finnar” eller ”finsk-svenskar”¹² i Nordamerika. De riktigt stora finländska emigrationsvågorna inföll något senare än de motsvarande svenska och norska. Finländarna flyttade främst till USA under det som brukar ses som den andra vågen av immigration, det vill säga samtidigt som inflyttningen från Öst- och Sydeuropa var omfattande. Förhållandevis många av emigranterna från Finland var svenskspråkiga: ungefär en femtedel under en period då cirka en tiondel av landets befolkning var svenskspråkig. En mycket stor andel av emigranterna kom från Österbotten – det här gäller såväl svensk- som finskspråkiga.¹³ Över hälften av de emigrantbiografier som publicerades i stencilserien skildrar österbottniska män med agrar bakgrund.

Här analyseras arkivaliseringsprocesser och jag synliggör hur livshistorieskrivandet och insamlingen inramas institutionellt på olika sätt, i anknytning till vetenskapliga institutioner och identitetsskapande organisationer. Inledningsvis använder jag begreppen livshistoria, levnadsberättelse och emigrantbiografi deskriptivt och synonymt, som ett paraplybegrepp som ger mig möjlighet att inrama och historisera olika slag av levnadsskildringar.¹⁴ I min analys tar jag utgångspunkt i några

en studieresa i Förenta staterna (Helsingfors 1926); W.K.E. Wichman, *Resa bland Finlands-svenskarne i Amerika* (Ekenäs 1929); Johannes Näse, 'Finlandssvenskarna i Amerika', *Arkiv för Svenska Österbotten* 2 (1922:1), s. 245–277.

12. En diskussion om begreppet finlandssvenskar och dess betydelse bland svenskspråkiga finländare i Nordamerika följer senare. För en diskussion om synen på emigration och svenskhet, se Engman, 'Emigrationspolitik', s. 81–90.
13. Se främst Bengt Kummel, 'Emigrationen från svenska Österbotten 1870–1970', *Svenska Österbottens historia III* (Vasa 1980), s. 433–553. Jfr Engman, 'Emigrationspolitik', s. 60.
14. Begreppet livshistoria – *life history* – användes ofta inom sociologisk forskning på 1980- och 90-talen, då den kvalitativt inriktade livshistorieforskningen upplevde en renässans inom samhällsvetenskaperna. Delvis under influens av den språkliga vändningen har senare kulturforskare i stället föredragit termen levnadsberättelse. Man framförde kritik mot forskningstraditioner som inte i tillräcklig omfattning beaktade narrativa element. För diskussion, se t.ex. Birgitta Svensson, 'Lifetimes – Life history

övergripande teoretiska antaganden. För det första aktualiseras frågor om hur sätten att berätta och återberätta livshistorier är normativa och utgår från normer om hur ett liv ska levas.¹⁵ Också genomgående och underförstådda regler för hur livshistorier ska berättas formar skildringar av det här slaget och därtill länkas det berättade samman med andra berättelser och tolkningar.¹⁶

Berättandet är således dialogiskt och den föreställda avnämaren – eller läsaren – påverkar det skrivna och texterna formas följaktligen av de förväntningar som kan tänkas finnas.¹⁷ I Anders Myhrmans arbete märks både ett vetenskapligt intresse och en ambition som kan ses som identitets- och intressedriven eftersom han uppmärksammar både migranternas erfarenheter och en speciell grupp, en grupp som också i Nordamerika hade börjat kallas för finlandssvenskar. Den här inramningen gör att texterna präglas i intersektionella matriser: på ett specifikt sätt formades dessa ”emigrantbiografier” av uppfattningar om kön, klass och mobilitet samt föreställningar om etnicitet och ras.¹⁸

Med uppsatsen ger jag också ett bidrag till emigrationsforskningens historia. I större omfattning närmade sig forskare i Sverige temat på 1960-talet, delvis i kölvattnet av den uppmärksamhet som Vilhelm Mobergs fyrdelade utvandrarepos (1949–1959) väckte. Vid Uppsala universitet inleddes ett stort forskningsprojekt om Amerika-

and life story’, *Ethnologica Scandinavica* 25 (1995). Jfr Harriet Silius & Ann-Catrin Östman, ’Att berätta och lyssna till livshistorier – en diskussion kring våra läsningar’, Harriet Silius et al. (red.), *I dialog med kvinnoliv*, Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi (Åbo 1998). Jfr Kristin Mattsson, *Att skriva det finländska. Etnicitet i kvinnors i kvinnors livshistorier* (Åbo 2011), s. 35–37.

15. Jfr Birgitta Svensson, ’Det moderna varat som biografisk presentation’, Lena Marander-Eklund et al. (red.), *Biografiska betydelser. Norm och erfarenhet i levnadsberättelser* (Möklinta 2011), s. 23–40.
16. Se t.ex. Lena Marander-Eklund, *Att vara hemma och fru*, SSLS 784 (Helsingfors 2014), s. 20–24.
17. Se t.ex. Marander-Eklund, *Att vara hemma och fru*, s. 30–32. Jfr Silius & Östman, ’Att berätta och lyssna till livshistorier’, s. 17–20; Svensson, ’Det moderna varat’, s. 26–27. Svensson har även visat hur livsberättande formats och använts av auktoritära institutioner.
18. Se t.ex. Hanna Snellman, ’Performing ethnography and ethnicity. An early documentation of Finnish immigrants in Nordiska museet’, *Ethnologica Europaea. Journal of European Ethnology* 40 (2010:2), s. 47–59. Jfr Jesper Johansson & Malin Thors, ’Narratives from multicultural Sweden – Positioning and identification in immigrant collections at the archive of the Nordic Museum 1970–2015’, *Oral History* 44 (2016:2), s. 81–90. Jfr Mattsson, *Att skriva det finländska*, s. 44–48.

emigrationen år 1962 och 1965 grundades emigrantinstitutet i Växjö, i Mobergs hemtrakter. I Norge gjordes tidiga studier av en ensam och icke-disputerad forskare kring 1940, Ingrid Semmingsen, och norska forskare genomförde även språkvetenskapligt inriktade expeditioner till Nordamerika under tidigt 1950-tal. År 1969 togs initiativet till ett samnordiskt projekt, det så kallade "Amerikaprojektet", med forskare från alla nordiska länder.¹⁹

Också i Finland publicerades litterära gestaltningar av emigration i början av 1960-talet: tidig dokumentation på svenska gjordes av Gösta Ågren i *Emigrantresan* (1960) och Evert Huldén i *Emigrantöden* (1961). I Finland ökade intresset för emigrationsforskningen på 1960-talet, och år 1963 publicerades en tidig emigrantstudie av Anna-Leena Toivonen, en doktorsavhandling om utvandring från södra Österbotten²⁰, och 1974 grundades migrationsinstitutet i Åbo²¹.

De forskare som då intresserade sig för transocean emigration från svensk- eller tvåspråkiga regioner i Finland kom från olika discipliner; såväl språkvetare och kulturforskare som sociologer och kyrkohistoriker uppmärksammade temat. År 1970 utlyste Svenska litteratursällskapet folkkultursarkiv en pristävling om emigration och följande år gjordes en flervetenskaplig fältexpedition till USA.²² Vid sidan av Myhrmans bok gjordes de första större historiska studierna om emigration från det svenska Finland i Uppsala eller inom ämnet kyrkohistoria.²³ Studierna var vanligen socialhistoriska och baserade på både kvalitativa och kvantitativa metoder. År 1982 utgav den i USA verksamme Sakari

-
19. För en översikt se Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 21–23. Se även exempelvis Sune Åkerman, 'Amerikaprojektet och andra försök till humanistisk forskning', Lars Olsson & Sune Åkerman (red.), *Hembygden & världen. Festskrift till Ulf Beijbom*, Svenska emigrantinstitutet (Växjö 2002), s. 92–95. Jfr Hans Norman & Harald Runblom, *Transatlantic Connections. Nordic Emigration to the new World after 1900* (Oslo 1988). Ann-Sofie Källemark (senare Ohlander) gjorde flera studier om kvinnors migration.
 20. Anna-Leena Toivonens doktorsavhandling *Etelä-Pohjanmaan valtamerentakainen siirtolaisuus* publicerades av *Finska Historiska samfundet* 1963.
 21. För en översikt, se Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 20–21.
 22. För exempel på forskning om utvandring till Nordamerika från de svenskspråkiga områdena i Finland, se Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 24–27.
 23. Jfr Frank Blomfelt, *Emigration från ett skärgårdslandskap. Emigrationen från Åland 1856–1918 med hänsyn till Finström och Föglö*, licentiatavhandling, Historiska Institutionen, Amerikanska avdelningen, Uppsala universitet (Uppsala 1968); Bill Widén, *Korpböror i Amerika, Migrationsinstitutet* (Åbo 1975) och Holger Wester, *Innovationer i befolkningsrörligheten. En studie av, spridningsförlöpp i befolkningsrörligheten utgående från Petalax socken i Österbotten* (Stockholm 1977).

Sariola boken *Amerikan kultalaan. Amerikansuomalaisten siirtolaisten sosiaalihistoriaa*, en studie som i stor omfattning baserades på intervjuer och levnadshistoriskt material.

Emigrantforskare mellan olika skolor

Inom den sociologiska så kallade Chicagoskolan betonades kvalitativa och etnografiska metoder. I den här forskningsmiljön formades under mellankrigstiden en ”life history”-inriktning som influerade många forskare, också i Europa.²⁴ I USA användes metoder av det här slaget till en början främst för att studera grupper som hörde till ursprungsbefolkningen och kriminella, men den mest kända studien inom den här skolbildningen handlade om polska immigranter och var skriven i ett samarbete mellan sociologerna Thomas och Znaniecki, den senare polsk immigrant. Dessa forskare ansåg att människors egna uppfattningar om sin situation var centrala i samhällsforskning, och med den här ansatsen gjordes studier om bland annat immigranternas ”amerikanisering”, assimilation och anpassning. Hos denna grupp av sociologer, som kan inrangeras i den inriktning som har benämnts för ”settlement sociologi”, fanns vid sidan av en viss rädsla för immigration även ett stort intresse för sociala reformer. Chicago-sociologen, Robert E. Park, lanserade begreppet ”the Marginal Man” i en studie som kom ut 1928. Också Park verkade i Chicago och med den här studien uppmärksammades marginalisering och människors sätt att handskas med övergångar och förändring.²⁵

Flera av de tidiga amerikanska studierna om immigration gjordes av forskare med immigrantbakgrund, bland andra forskare från Sverige och Norge. På 1950-talet publicerade exempelvis A. William Hoglund en historisk studie över finländska immigranter i USA.²⁶

Sociologen Anders Myhrman föddes 1888 i svenska Österbotten – på Vilobacka i Purmo – och flyttade med fyra års folkskola i bagaget till USA. Under 1910-talet arbetade han bland annat som skogsarbe-

24. Se t.ex. Roos, *Suomalainen elämä*. Jfr Hanna Lindberg, *Mannen som objekt och problem. Heikki Waris och betydelsen av kön i vetenskaplig socialpolitik, ca 1930–1970* (Åbo 2014), s. 49–50. Jfr Silius och Östman, ’Att berätta och lyssna till livshistorier’. Det här är en tradition som omnämndes när sociologin präglades av en kvalitativ vändning på 1970- och 80-talen.

25. Calhoun, ’Sociology in America’, s. 3–4, 16–26.

26. Se t.ex. Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 18–20.

tare och med stenläggning. Senare avlade han en examen med tyska, svenska och isländska som huvudämnen och han blev magister på en avhandling i ekonomi. Han fick anställning vid Bates College och disputerade 1937 på en avhandling om den svensknationella rörelsen i Finland. Den teoridrivna avhandlingen publicerades två år senare av University of Chicago. Han verkade därefter som professor i sociologi vid ovannämnda Bates i delstaten Maine och hans forskning berörde huvudsakligen sociala problem, familjerelationer och välfärdsfrågor. Under en period i början av 1950-talet vistades han på Hawaii för att studera möten mellan olika kulturer och på 1920-talet besökte Myhrman även Sovjetunionen.²⁷

I några intervjuer har han berättat om det egna livet, så här återberättas hans egen livshistoria av en journalist:

Om sina egna mödor, innan han från folkskolestadiet hade klivit till sin nuvarande grad, är professor Myhrman mycket tystlåten. När han år 1910 valde en biljett till Amerika i stället för pengar till studier vid Nykarleby seminarium, var han inställd på att trots allt gå den lärda banan. Halftannat år jobbade han som lantarbetare innan han gick in i en av svenskar grundad så kallad "highschool", där han klarade sig bra med hjälp av ordbok och tack vare att en del av undervisningen gick på hans modersmål. Sedan blev det fyra år college och tre år högre universitet, innan han var klar först för en lektorstjänst och sedan för Bates college. Och hela tiden var det att arbeta för utkomsten ett par tre timmar om dagen och hela ferierna. Men det var billigt på den tiden både att leva och studera, så det gick bra, säger professor Myhrman anspråkslöst.²⁸

Sin forskning om de svenskspråkiga emigranterna från Finland utförde han främst på fritiden och senare som pensionär. I Nordamerika hade en rad sociologiska och ekonomiska studier om immigration redan gjorts och detta kan vara en orsak till att insamlingen av emigrantbiografier blev något av ett fritidsprojekt för Myhrman. I den bok som publicerades 1972 beskrev Anders Myhrman immigranternas yrkesverksamhet, hemliv och organisationer. Myhrman visade i vilka olika delar av USA och Kanada som svenskspråkiga från Finland hade slagit sig ned, och bland annat de många självhjälpsföreningar och de religiösa sammanslutningarna som grundades av tidiga migranter uppmärksammades. I slutordet använde han ordet "marginalmänniska", eventuellt

27. Mannil, 'Anders M Myhrman'. Jfr Anders Mattsson Myhrman, *The Swedish Nationality Movement in Finland* (Chicago 1939).

28. *Åbo Underrättelser* (ÅU) 13.9.1949. Jfr *Jakobstads Tidning* (JT) 16.10.1960.

influerad av Parks studie, och framhöll att immigranter vanligen levde i ”två något olika världar”.²⁹

Säkert var Myhrman influerad av den sociologiska Chicago-skolan, även om direkta belägg för detta inte finns i den korrespondens och de publikationer som finns att tillgå i Finland. I tidigare studier om immigration till USA hade som redan framgått livshistorier använts. Också Heikki Waris, en finländsk historiker och en pionjär inom ämnet socialpolitik, planerade på 1930-talet att studera finländare i Amerika med den här metoden. Även om Waris hann samla in hundratals levnadsbeskrivningar slutförde han aldrig studien, och förändringen av de metodologiska strömningarna och den ökande kritiken av kvalitativa metoder under 1930-talet har setts som en orsak till detta.³⁰

Myhrman förefaller att ha varit en förespråkare av kvalitativa metoder även efter att samhällsvetenskaperna, och inte minst den amerikanska sociologin, genomgick en kraftig kvantitativ och positivistisk vändning.³¹ Så här kommenterade han saken i ett brev till sociologen K. Rob. Vikman:³²

I ditt omdöme om en viss modern riktning inom sociologin kan jag på det hela instämma. Att poängtera metod, statistik och positivism är väl på sin plats, men då grundteorier och hypoteser inom vilkas ram undersökningsarbetet kan stödas totalt saknas, blir resultatet ofta så betydelselöst. Här i USA finnas nu så många ”skolor” och så mycket publiceras att det är faktiskt omöjligt att följa med allt, som nu försiggår inom vår disciplin.³³

I en intervju säger Myhrman att den egna forskningen lidit eftersom han som professor också hade intresserat sig för ”det socialarbete som bedrivs av staten såväl som av kommunen”.³⁴ I intervjuer som getts under besök i Finland beskrev Myhrman den amerikanska sociologin som en praktiskt inriktad disciplin. År 1933 framhöll han

29. Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 547–550.

30. Lindberg, *Mannen som objekt*, s. 49–50.

31. Jfr George Steinmetz, 'American sociology before and after World War II. The (temporally) settling of a disciplinary field', Craig Calhoun (ed.), *Sociology in America. A History* (Chicago 2007), s. 314–315.

32. Vikman var en folklivsforskare och sociolog som pläderade för kvalitativa metoder; han understödde bl.a. Börje Hanssen, en svensk sociolog som mötte stort motstånd i 1950-talets akademiska Sverige. Se Kirsti Suolinna, 'Två akademiska öden: K. Rob. V. Wikman, mentor, Börje Hanssen, skyddsling', *Budkavlen* 87 (2008), s. 21–29.

33. Myhrman till Vikman 18.12.1953, Vikmans samling, mapp 28, AAB.

34. JT 16.10.1960 I det här skedet har jag enbart hittat ett fåtal texter som han publicerat på engelska i Nordamerika.

att denna ”inställas mot det närvarande mot det levande livet. Ras – och nationalitetsfrågor äro särskilt aktuella nu av naturliga skäl, likaså familjelivet, kvinnans nya inställning till samhället med mera”.³⁵ Vid nordamerikanska universitet fanns en tudelning inom sociologin, men efter kriget tappade de inriktningar som hade betonat sociala reformer mark.³⁶ För Myhrman förefaller dock frågor som berörde detta tema fortsättningsvis att ha varit viktiga. Så här presenterade han sitt fack för *Åbo Underrättelsers* reporter 1949:

Sociologerna i Amerika sysslar mest med praktiska frågor i stället för att befatta sig med teori, berättar professor Myhrman senare vid ett samtal med ÅU. Man vill komma i kontakt med det verkliga livet främst i amerikanska förhållanden.³⁷

Tvivalsutan kan intresset för levnadsberättelserna förstås mot bakgrunden av hans positionering inom sociologin. Han lade ned ett stort arbete på insamling av livsberättelser, brev och andra dokument som skulle möjliggöra en studie över immigranternas liv. På 1960-talet förefaller han också att ha intresserat sig för kvantitativa metoder: i hans arkiv finns insamlingsblanketter som skulle fungera som underlag för hålkort och därmed möjliggjort en mera omfattande kvantitativ studie.³⁸

Emigrationsforskning i Åbo?

Myhrmans arbete påbörjades 1939,³⁹ men jag har enbart fått en mera omfattande inblick i det arbete som utfördes efter 1949 och som beskrevs i brev till professorskolleger i Åbo. Detta år gästade Myhrman Åbo Akademi. Myhrman lyckades väcka ett intresse för emigrationsforskning hos de aboensiska kollegerna och i början av 1950-talet smiddes planer på en omfattande studie. Medan Myhrman skulle stå för forskning om immigranterna i Nordamerika, skulle professorerna i nordisk historia (Oskar Nikula), nordisk folklivsforskning (Helmer Tegengren) och Otto Andersson, professor i musikvetenskap, studera emigrationens orsaker och effekter i Finland.

35. Uti från Brage biographica 926, enligt anteckning i samlingen publicerad i ”Vår tid” Jan 1933.

36. Calhoun, ’Sociology in America’, s. 17–20; Camic, ’On the edge’, s. 232–233.

37. ÅU 30.6.1949.

38. Se forskningsmaterial som överläts till Åbo Akademi, Mapp 43, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

39. Myhrman, *Finlandssvenskar* (Förord).

Tegengren är överhuvudtaget entusiastisk för arbetet. Det sammanfaller, tycker han, med hans egna forskningar angående kulturhistoriska problem. Hans professur heter ju Kulturhistoria och folklivsforskning (han är Nikanders efterträdare) och så är han själv österbottning och har tidigare i olika sammanhang varit i kontakt med emigrationen – på hemmafronten så att säga.⁴⁰

Brevväxlingen vittnar således om ett förhållandevis tidigt och tvärvetenskapligt intresse för migrationsforskning. Av professorsbröderna i Åbo var det av breven att döma enbart Otto Andersson, vid tidpunkten redan emeritus, som på ett explicit sätt visade intresse för biografiinsamling.

Det fanns även tankar på att utnyttja ett nytt tillvägagångssätt inom etnologin. Vid den här tiden sågs frågelistan som en fräsch metod⁴¹ och 1953 sändes den första frågelistan ut från det etnologiska arkivet vid Åbo Akademi.

Jag ber Dig nu överväga våra funderingar och säga Din mening om förslaget. Tegengren sätter nog i gång med ett par frågelistor ganska omedelbart. Vi har i frågasatt om man också i Amerika borde sända ut frågelistor. Men det beror nu på hur Du tänker bedriva saken. Sänd mig några rader härom vid tillfälle.⁴²

Dessa planer på att sända ut frågelistor rann ut i sanden, trots att de kontakter som knöts var förhållandevis goda och bokstavligen broderliga – många av breven inledes med ord som ”Gode broder” eller ”Bäste broder”.

Myhrman och Andersson fortsatte på ett annat spår och de efterlyste information om immigranternas liv och verksamhet i tidskriften *Norden* (tidigare *Finska Amerikanaren*).⁴³ Egentliga frågelistor om emigration från de svenskspråkiga områdena i Finland gjordes först i början av 1970-talet.⁴⁴

40. Andersson till Myhrman 25.5.1955, Mapp 19, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

41. För diskussion om etnologisk forskning vid ÅA, se Nils Storå, ’Five ethnologies’, Matti Räisänen (ed.), *Pioneers. The History of Finnish Ethnology* (Helsinki 1992), s. 85–102. För diskussion om användningen av frågelistor, se även Hanna Snellman, ’Kansatieteellisten karttojen takaa’, Pirjo Markkola et al. (toim.), *Kotiseutu ja kansakunta. Miten suomalaista historia on rakennettu* (Helsinki 2014).

42. Andersson till Myhrman 25.5.1955, Mapp 19, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

43. Se t.ex. brev från Otto Andersson till Myhrman 14.11. 1957, Mapp 19, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

44. Jfr Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 28–29.

Det har annars inte kommit så långt här hemma. En del undersökningar har utförts, men det kommer att taga åtskillig tid innan en sådan sak som emigrationens orsaker, de sociala och ekonomiska inflytelserna m.m. blir utrett. Här har det varit fråga om att professorerna Tegengren (kulturhistoria och folklivsforskning) och Nikula (Nordisk historia) skulle låta någon av sina lärjungar skriva någon progradu avhandling i ämnet, vilken senare kunde tjäna som material när historien skall skrivas.⁴⁵

Den bevarade korrespondensen visar att planer på en amerikansk kommitté för bokarbetet förelåg. Den tilltänkta huvudredaktören, Myhrman, skulle också hitta lämpliga författare på den sidan av Atlanten.⁴⁶ För professorerna vid Åbo Akademi tycks tiden och intresset inte ha räckt – och bland annat dekanat och forskning på Spetsbergen omnämns som orsak till detta. När Myhrmans bok gavs ut 1972 framhöll redaktörerna, Bo Lönnqvist och Ragnar Mannil, i sitt företal att materialet ”till övervägande del” samlats in genom ”fältarbete”, detta under en tid då den metoden hade fått ett uppsving inom kulturvetenskaperna.⁴⁷

”Vårt folks” historia – och civilisering av immigranter?

Den tidiga dokumentationen gjordes ofta av amatörer som i likhet med Silfversten och Ilmonen ville skildra sitt folks historia. Flera av de böcker som dokumenterade de finländska immigranterna i USA var utgivna av författarna själva, detta gäller för Ilmonens första böcker och Silverstens bok. Också flera av de böcker om immigranter i Nordamerika som trycktes och spreds i Finland utgavs av författarna.⁴⁸

Det här var en form för historieskrivning där individer – enskilda livshistorier – uppmärksammades och gavs förhållandevis stor betydelse. Också i Silfverstens bok fick livshistorier ett visst utrymme och det samma gäller för de böcker som Salomon Ilmonen utgav på eget initiativ. I det nya landet saknade de olika immigrantgrupperna de statliga och samhälleliga institutioner som historia vanligen hängs upp på, och delvis därför byggdes den här formen av historieskrivning upp kring individer och de sammanslutningar som grundades.

45. Andersson till Myhrman 21.5.1956, Mapp 19.

46. Andersson till Myhrman 21.5.1956, Mapp 19.

47. Jfr Snellman, 'Kansatieteellisten karttojen takaa'.

48. Till exempel Hedlund, *Från Amerikas underland* och Wichmann, *Resa bland Finlands-svenskarne*.

När Silfversten planerade sin bok hade han efterlyst texter om och av ”bemärkta” personer i tidskriften *Finska Amerikanen*.⁴⁹

Varför intresserade Myhrman sig för livshistorier? Dessa förefaller vara både medel och mål: emigrantbiografierna skulle ligga till grund för hans studie samtidigt som han önskade att de skulle publiceras som sådana.⁵⁰ När planer på migrationsforskning gjordes hade också Åbo-professorerna med stort intresse bekantat sig med Silfverstens arbete.⁵¹ I en intervju sade Myhrman 1971 att han på sätt och vis fullföljt dennes arbete, men i en större skala ”och inte begränsat sig till de framstående. Han vill få tag på så många levnadsöden som möjligt, oberoende av hur de gestaltat sig”.⁵²

I de tidigast publicerade beskrivningarna av emigranternas liv är det främst de framgångsrika och/eller de olycksdrabbade som omtalas. Det här gäller till exempel E. A. Hedmans bok *Amerika-Minnen*, som utgavs i Brooklyn 1925. Här beskrevs vid sidan av äventyr främst dråpliga situationer och olycksfåglar, och dessutom tilläts också ett par driftiga och munviga kvinnor äntra scenen.

För de aktiva skribenterna verkar förståelsen av det egna ”folket” ha varit av betydelse. Silfversten ville av allt att döma upprätthålla en känsla av gemenskap bland de svenskspråkiga från Finland.⁵³ I förordet betonades positionen i det nya landet också av Andrew Adin Stomberg, en amerikafödd professor i historiska skandinaviska språk vid universitetet i Minnesota som i det här sammanhanget beskrev sig som rikssvensk. Den kunskap om det egna arvet som böcker av det här slaget gav skulle stärka finlandssvenskarnas position i det amerikanska samhället:

För en del folkelement här i landet är det säkerligen också av stor vikt att de bättre än hittills lära känna sig själva och bli förtrogna med egen historia och egna traditioner, ty därigenom skola de lära att rätt uppskatta värdet av det arv det har fört med sig hit till landet. Det är den bästa betingelsen för att de skola komma i åtnjutande av andras aktning.⁵⁴

49. Sarén, ”Finlandssvenskarna”, s. 29–31.

50. Se t.ex. Myhrman till Andersson 17.12.1963, Mapp 29, Otto Anderssons brevsamling, ÅAB.

51. Andersson till Myhrman 25.1.1955, Mapp 19, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

52. *Vasabladet* (Vbl) 26.8.1971.

53. Silfversten, *Finlandssvenskarna*, s. 9–14. Jfr Sarén, ”Finlandssvenskarna” (avhandling pro gradu i kyrkohistoria, Teologiska fakulteten, Åbo Akademi).

54. Silfversten, *Finlandssvenskarna*, s. 5. Förord.

Inom den amerikanska immigrationsforskningen fanns också ett liknande intresse för levnadsförhållanden och – för att använda ett begrepp från vår tid – integration.⁵⁵ Ett citat anført i Myhrmans studie blottlägger liknande tänkesätt: ”Det finlandssvenska folket, som slog sig ned i Bingham Canyon har i rikt mått gjort sitt bidrag till staden, staten och landet som helhet. När på varenda en blev amerikansk medborgare.”⁵⁶

Samtidigt är det värt att notera att emigrationen, och även delvis emigranterna som personer, tolkades på ett negativt sätt i svenskspråkig press i Finland. Under en lång period fördes en kamp mot emigrationen, inte minst mot emigrantvärvare som tjänade pengar på utvandring. År 1909 grundades en förening som genom upplysning på landsbygden skulle förhindra migration. Enligt några röster drogs de bästa och ”friskaste” krafterna utomlands och dessutom påtalade man att många emigranter kom hem fattiga och därtill kanske sjuka.⁵⁷ Men tidigt försvarades också den här företeelsen, och både socialdemokrater och företrädare för Agrarförbundet kritiserade en ringaktande inställning till emigration.⁵⁸ Den bok som Silfversten publicerades har setts som ett sätt att skapa förståelse för emigranterna och också att lugna opinionen i hemlandet.⁵⁹

I Carl J. Silverstens bok används ordet ras på ett mycket explicit sätt, redan i förordet. Också för finländarna, både de svensktalande och de finsktalande, var det tvivelsutan viktigt att identifiera sig som ”vita” och nordiska, även om i synnerhet finnar också kunde anses tillhöra en annan, lägre stående raslig kategori.⁶⁰ I förordet till en av

55. Jfr Calhoun, 'Sociology in America'; Camic, 'On the edge'.

56. Myhrman, *Finlandssvenskar*, s. 286.

57. Ahlskog, *Vasabladet och emigrationen*, s. 32–44, och Engman, 'Emigrationspolitik', s. 61–77. Jfr Woldemar Backman som i flera studier diskuterade emigrationens betydelse för "nationalitetsförhållandena" i Finland. Se t.ex. Woldemar Backman, *Emigrationen från Munsala socken. En enquête av Samfundet Folkhälsan i svenska Finland* (Helsingfors 1945). Dessutom gjordes en studie om "minsjuka" hos hemvändande emigranter: Runar C. Öhman, *Silikos-studier: jämte bidrag till kännedom om den S. K. Minsjukan bland utvandrare från svenska mellersta Österbotten* (Helsingfors 1927).

58. Engman, 'Emigrationspolitik', s. 61–65.

59. Sarén, "Finlandssvenskarna", s. 41, 47.

60. Jfr Dag Blank, "A mixture of people with different roots". Swedish immigrants in the American ethno-racial hierarchies', *Journal of American Ethnic History* 34 (2014:3).

Ilmonens böcker framhölls vikten av att även finnarnas ”bildningshistoria” (”sivistyshistoria”) synliggjordes, och deras kulturella prestationer ansågs stå i paritet med andra upplysta folks.⁶¹ I sammanhanget nämndes en rad av nationaliteter, vid sidan av engelsmän och skottar även skandinaviska grupper. En liknande ambition kommer till uttryck i undertiteln till Silfverstens bok, det vill säga *Deras Materiella och Andliga Strävanden*. I boken ingår ett kapitel benämnt ”Svenska Insatser i Finlands Kulturella Liv”, därefter skildras emigrationen och dess orsaker och bosättningsområden samt olika organisationer.

Myhrmans egen avhandling handlade om den svensknationella rörelsen i Finland, och han speglade den mot ett flertal teoretiska förståelser av nationalism. Hans utgångspunkt var att det fanns ”several varieties of this large species” och i studien diskuterades såväl kamp mot förtryck och hegemoniambitioner som känslors, symbolers och organisationers betydelse.⁶² Han beskrev det finlandssvenska nationsbygget som elitdrivet och såg viljan att relatera till det nordiska och det svenska språket som de centrala elementen. Och han fortsatte: här innefattade inte nationalismen ett arbete mot förtryck eller kritik av en agrar befolkningens underordnade position, utan ett försök att bibehålla privilegier.⁶³

I doktorsavhandlingens uppsummerande del poängterade Myhrman att de svensksinnade ansåg att den egna kulturen var överlägsen: ”This was until recently conceived of as superior to Finnish culture.”⁶⁴ I doktorsavhandlingens beskrev han rasfrågornas betydelse i den svensknationella rörelsen så här: ”Race, or rather, the notion about race, has played only a minor role: religion not at all.”⁶⁵ I en intervju pekade han på rasfrågans stora betydelse i USA: ”Å ena sidan har man i USA teorierna om demokrati och likställighet men å andra lever den ena rasen i praktiken under sämre villkor än den andra.”⁶⁶

I arbetet med finlandssvenska immigranternas livshistorier och historia betonade Myhrman inte rasrelaterade frågor och i studien från 1972 lyftes inte den tematiken upp. Möjligen ansåg han att den här frågan inte behövde uppmärksamhet och såväl vitheten som anknyt-

61. Salomon Ilmonen, *Amerikan suomalaisten sivistyshistoria* (Hancock 1930), förord.

62. Myhrman, *The Swedish Nationality Movement*, s. 186–190.

63. Ibid., s. 196–197.

64. Ibid., s. 197.

65. Ibid., s. 195.

66. ÅU 30.6.1949.

ningen till det nordamerikanska samhället framstod antagligen som oproblematisksk vid den tidpunkt då studien äntligen publicerades. Men ett brev visar att han i andra sammanhang intresserade sig för frågor rörande etnicitet:

Min vistelse på Hawaijiöarna blev i många avseenden mycket givande. Där hade jag tillfälle att observera, ja rent av leva mig in i ett samhälle, vars grundmönster visserligen är amerikanskt men modifierat av polynesisk och orientala kulturella inflytanden, ett funktionerande samhälle bestående av olika raser nästan utan de fördomar och friktioner så vanliga under dylika förhållanden, och där rasblandningsprocessen nu fortlöper mycket snabbt!⁶⁷

Bara i ett fåtal av livshistorierna ges utrymme åt skildringar av möten och relationer till svarta eller andra minoritetsgrupper; en kvinna född på 1880-talet tangerar uppfattningar om rasfrågan och beskriver vänskap till svarta. Dessutom pekar hon på problem bland de vita. I en annan berättelse betonas de goda kontakterna med ursprungsbefolkningen. I några berättelser uttrycks aversion mot judar, något som också tydligt kommer fram i den bok som Silfversten sammanställde.⁶⁸

”Emigrantbiografier” – många män och några kvinnor

Mellan åren 1974 och 1978 publicerades livshistoriesamlingen således i en åttadelad stencilserie som utgavs av Åbo Akademis bibliotek under benämningen *Emigrantbiografier*. I denna samling ingår olika slag av texter: självskrivna och redigerade berättelser, texter som är baserade på intervjuer med äldre immigranter, texter som är skrivna av andra – släktingar eller bekanta – samt kortare levnadsteckningar som är tagna från Silfverstens bok eller från tidningen *Finska Amerikanaren* (senare *Norden*). En del av texterna är mycket korta.

De allra flesta av texterna i den här samlingen är skrivna av eller handlar om män. Kvinnorna är starkt underrepresenterade i såväl Silfverstens bok som Myhrmans stencilserie. Under 1880- och 1890-talen var majoriteten av emigranterna män, men senare ökade andelen kvinnor och under många år på 1900-talet utvandrade flera kvinnor än män.⁶⁹

67. Myhrman till Vikman 18.12.1953, Mapp 28, Vikmans brevsamling, ÅAB.

68. Se t.ex. Silfversten, *Finlandssvenskarna*, s. 158, 310.

69. Kummel, 'Emigrationen från svenska Österbotten 1870–1970', s. 462–468.

Anders Myhrman föddes i Purmo år 1888 och emigrerade som 22-åring till USA. År 1938 utnämndes han till professor i sociologi vid Bates College i Maine.

Fem av berättelserna i stencilserien som på ett explicit sätt berör enskilda personer uppmärksammar kvinnor, medan cirka 120 av texterna tillägnas män. I några fall tecknas familjers eller pars historier, och just i dessa skildringar får kvinnor ett större utrymme. I berättelserna skildras framför allt hur män från fattiga och torftiga förhållanden tar sig fram i det nya landet. En mycket stor andel av de svenskspråkiga finländare som emigrerade till Nordamerika kom från svenska Österbotten, det vill säga ett agrart präglat småbrukarsamhälle. Bland Amerikafararna fanns personer från jordäggande hushåll, från jordfattiga familjer eller från arbetarfamiljer i städer. Man lämnade ett land som präglades av såväl växande klasskillnader som kvarlevor från ståndssamhällets sociala uppdelning.

Det är huvudsakligen arbets- och försörjningssituationen som skildras i emigrantbiografierna, något som Myhrman själv kommenterade så här: "De flesta av dessa levnadsteckningar handlar huvudsakligen om jobbet och därmed förenade omständigheter. Detta kunde tolkas så, att personens liv fått sin förnämsta mening i och genom arbetet.

Men jobbet är ju också någonting påtagligt och därför lättast att skriva om. Andra aspekter av livet kommer också fram, fastän i mindre grad [...].”⁷⁰

I den bok som pastor Silfversten publicerade 1931 handlade två av de 26 levnadsteckningarna om kvinnor. Av någon anledning har också Myhrman främst intresserat sig för mäns levnadsöden. Det kan också ha varit så att det i första hand var män som såg sig kallade att svara på insamlingsuppmaningarna. I livshistorierna omtalas äktenskapet och makan, men ofta kortfattat.⁷¹ Här samspelar antagligen en uppfattning om emigranten som man, något som kan kallas för en manlig norm, med könade uppfattningar om själva skrivandet.⁷² En man född i Oravais skrev exempelvis så här 1941: ”Jag har icke nämnt så mycket om min hustru, ty hon ville icke att jag skulle blanda in henne i det jag skrivit. Men ett kan jag säga: hon har alltid varit en god hjälp för mig.”⁷³

En längre familjeberättelse är skriven i jagform av en kvinna, av Hilda McEachern som tillsammans med sin mor och tre äldre syskon lämnade Finland 1892. I texten som är skriven på engelska berättar Hilda, född Nyman på Lassfolk i Purmo, också om sina egna erfarenheter: ”I denna berättelse förekommer kanske ingenting intressant eller spännande. Men det lilla jag kunnat berätta är en sann historia.”⁷⁴

Av det tillgängliga arkivmaterialet framgår dock att Myhrman också samlade uppgifter om kvinnor, och kortare biografier över kvinnor ingår i det material som sparats även om dessa inte ingår i stencilserien för vilken också Olof Mustelin ansvarade. När Myhrman gjorde upp planer på ytterligare ett stencilband listade han också flera kvinnor, och i ett brev som bifogats en försändelse som hade skickats till Mustelin 1974 avgav han själv en bekännelse:

70. EBI, s. 3–4 (förord).

71. För en diskussion om hur män förhållandevis sällan synliggör kvinnor i levnadshistoriskt material, se Britt Liljewall, *Självskrivna liv* (Stockholm 2001); David Tjeder, *The Power of character. Middle-class masculinities, 1800–1900* (Stockholm 2003).

72. Betty A. Bergland, 'Collective identities in life writings of Norwegian immigrant women', Betty A. Bergland & Lori Ann Lahlum (eds), *Norwegian American Women, Migration, Communities, and Identities* (Minnesota 2011), s. 283–318.

73. EBIII, s. 57.

74. EBIV, s. 27. Korrespondens Myhrman–McEachern 21.2.1963, 18.4.1963 och 14.5.1983. Mapp 39, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

Närslutna är också 17 kortare biografier om landsmän i Ludington, Mich, skrivna av Ruth Pelo 1941. Dessa hade jag nångång malplacerat i en särskild mapp. Därför kom de inte med i vanlig ordning.⁷⁵

Pelo hade sänt in ett tiotal kortare skildringar av kvinnors liv i USA och dessa ingår inte i de publicerade stencilerna. Även om tillfälligheter spelade in så är det ändå tydligt att kvinnors erfarenheter hamnade i skymundan. I en engelskspråkig artikel om finlandssvenskarna i Amerika framhöll Myhrman att kvinnor genomgick det som han kallar för amerikaniseringsprocess tidigare än män; det här gällde i synnerhet de ogifta kvinnor som arbetade som hembiträden.⁷⁶ I samlingen finns få texter som handlar om detta.

Självskrivet, återberättat och redigerat

I sina brev förefaller forskaren Anders Myhrman använda begrepp som självbiografier, autobiografi och livshistorier synonymt.

De flesta är självbiografier, varierande från 8 till 30 maskinskrivna (double space) sidor. Har tänkt skriva till Söderströms och få reda på om de skulle vara intresserade. Det skulle bli något i likhet med Huldéns, med den skillnaden att dessa är fullständiga livshistorier och någonting liknande hans poesi är jag naturligtvis icke mäktig. I alla fall så kommer jag att knäpa på med dessa arbeten.⁷⁷

Som här framgår var många av livshistorierna cirka tio sidor långa. I stencilserien finns många korta – till och med ”ensidiga” – texter, medan de längsta omfattar ett femtiotal sidor. För Myhrman förfaller ordet livshistoria innebära att hela livet ska skildras, inte enbart specifika skeenden och händelser. Den bok han omnämner ovan torde vara Evert Huldéns bok *Emigrantöden* (1961) där olika händelser som emigranter varit med om gestaltas. Ordet självbiografi medför i den texten antagligen en betoning på det självupplevda. Också ordet autobiografi förekommer i de brev som berör hans forskning om immigranter i Amerika och han tycks inte göra någon skillnad mellan biografier av olika slag. I ett brev som skrevs på engelska används ordet ”biographies”.⁷⁸

75. Myhrman till Mustelin 24.4.1974, se även Myhrman till Mustelin 11.4.1979, Mapp 43X, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

76. Myhrman, 'The Finland-Swedes'.

77. Myhrman till Andersson, 18.12.1963, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

78. Myhrman till Back, 31.3.1956. Mapp 1, Myhrmans arkiv, ÅAB. Se även Myhrman till Andersson 14.12.1967, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

I den stencilerade samlingen, främst i de första volymerna, finns ett tiotal förhållandevis långa berättelser som emigranterna själva tecknade ned i början av 1940-talet och som av det förhållandevis enhetliga språket att döma har redigerats. Myhrman verkar ha gjort ändringar, kanske främst språkliga, i dessa texter som han i ett brev kallar för "längre levnadsteckningar av äldre immigranter" och som också kallas för "självbiografiska anteckningar".⁷⁹ Några av de tidigast insamlade livshistorierna finns bevarande i ursprunglig form och en jämförelse visar att vissa av texterna har omarbetats. Exempelvis Arthur Wilsons levnadsberättelse bar överskriften "Bond Pojke ifron Sideby", en titel som inte är medtagen i den publicerade versionen.⁸⁰

Så här inledde William Andersson, född 1864 och uppvuxen i Pedersöre, sin berättelse:

Genom tidningen Norden har jag fått uppmaning av Anders Myhrman att skriva något om mitt förflutna och mina nuvarande levnadsförhållanden. Fast jag är gammal och ser dåligt skall jag göra det.⁸¹

Det citat som inleder min uppsats är hämtat ur en skildring skriven av Michael Höglund, och texten som kallas "levnadshistoria" avslutas så här:

"Då jag sitter här i min ensamhet och skriver mitt livs historia och tänker på det förflutna, så är allt en dröm." Därefter beklagar han sig över den upprustning som han kan se från sitt fönster, den planering för krigföring som pågick vid en närliggande flottbas,⁸² och detta exemplifierar hur texterna skrivs i en specifik tid.

Myhrman gav utrymme åt självskrivna berättelser, men han gjorde även intervjuer med äldre personer och tecknade på basis av dessa ned levnadsskildringar. Också texter av det här slaget kan vara förhållandevis långa. I insamlingen ingår även texter som Otto Andersson samlat in och/eller skrivit. Andersson verkade under en lång tid som professor i musikvetenskap vid Åbo Akademi⁸³ och var i synnerhet

79. Myhrman till Andersson 12.6.1968, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

80. Se Mapp 38, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB. Jfr *EBIV* s. 76.

81. William Andersson, *EBII*, s. 1.

82. *EBIII*, s. 45.

83. I avhandlingen *Från bondson till folkmusikikon. Otto Andersson och formandet av "finlandssvensk folkmusik"* studerar Niklas Nyqvist Anderssons insamlings- och forskningsverksamhet. Den här delen av verksamheten, detta intresse för transnationellt musicerande, som engagerade Andersson främst efter pensioneringen beaktas inte i Nyqvists avhandling.

intresserad av de utvandrare som ägnade sig åt musik i olika former.⁸⁴ År 1951 beskrev Andersson sitt arbete så här: ”själv har jag också skrivit rätt många biografier, större och mindre förstås; de uppgå kanske till 40–50”.⁸⁵ Även här används således ordet biografi och en del av de mycket kortfattade texterna som har publicerats i stencilserien kommer från Anderssons hand. För Andersson tycks inte det självskrivna ha varit det viktiga.

Så kan också de texter som Myhrman senare samlade in tolkas. De levnadsbeskrivningar som har tillkommit under slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet är vanligen kortare. Sommaren 1962 reste Myhrman med en folkvagn genom sjutton delstater i USA och fem i Kanada för att samla in historiskt material.⁸⁶

I den brevsamling som bevaras vid ÅAB finns exempel på brev från flera årtionden där han ber att de texter han skrivit ska granskas, godkännas och kompletteras. Dessutom bad han även efterlevande släktingar göra kompletteringar i de texter som han själv skrivit. Han sände således korrektur till de berörda, och det här visar att det var viktigt för Myhrman att uppgifterna skulle vara korrekta. Därtill uppmanades olika personer att skriva om den andra generationens självbild och eventuella kulturkonflikter.⁸⁷ Så här skrev han så sent som 1970: ”Jag skriver på svenska, då jag antar att din dotter Pearl också förstår detta språk. Under många år har jag samlat biografier över enskilda personer och familjer över två eller tre generationer.”⁸⁸

I breven omnämnde han också att livshistorierna ska sparas vid Åbo Akademi och det här är något som av allt att döma ökar arbetets värde. Det här brevet kom från en skribent som undrade om texten nått Akademien:

Professor Myhrman framlade för mig ett förslag om att jag skulle skriva en avhandling eller rättare sagt en självbiografi av mina upplevelser här i U.S.A. och även annorstädes i världen. Han påstod att Åbo Akademi som bäst koordinerar skildringar av Amerika. Jag accepterade anbudet och efter en månads flitigt skrivande hade jag mitt manuskript färdigt.⁸⁹

84. Jfr brev från Andersson till Myhrman 5.9.1951., Anders Myhrmans samling, ÅAB.

85. Andersson till Myhrman, 5.9.1951, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

86. Myhrman till Andersson 11.9.1962, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

87. Se t.ex. Myhrman till Gunnar Back 31.3.1956, Mapp 19, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

88. Myhrman till Karl Stoor 27.4.1970, Mapp 19, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

89. Arthur Loflund till Olof Mustelin 21.5.1977, Myhrmans samling, Mapp 43X, Anders Myhrmans samling, ÅAB.

Också översättningar kontrollerades och så här svarade Erik Enqvist, vars biografi ingår samlingen, till forskaren Myhrman:

Jag fann ut att tårar ej fullständigt uttorkat från en 80-års man när jag läste slutordet i översättning från min berättelse och erfarenhet. [...] Dessa slut ord är vist edra egna tillsatta ord, men om någon har uttalat de andres känslor så träffade ni på den verkliga strängen.⁹⁰

Texter om "vanliga arbetare"...

Du minns att jag har en hel mapp av autobiografier, mest av vanliga arbetare. De flesta av dessa är i skick, så långt mig vidkommer; men för denna volym återstår den andra delen, som skall innehålla biografier, varierande från några rader till ett par sidor. Detta hoppas jag kunna börja med i början av februari.⁹¹

I det här brevet från 1965 används uttrycket "vanliga arbetare". I den här samlingen ges således framför allt utrymme åt vanliga mäns "arbetsförhållanden" och föränderliga utkomstmöjligheter. Således rörde det sig om bondsöner, lantarbetare och arbetare som hade rest till nya världen för att på olika sätt förbättra sin sociala position. Många farman-skaffningar omnämns i texterna, men här skildras också de män som verkat som byggnadsarbetare, fabriksarbetare eller som mekaniker. I hemlandet kallades den här gruppen ofta för "arbetande" eller kroppsarbetare, det här var också de ord som sociologen – och bondesonen – Anders Myhrman använde.

Som vi sett kunde dessa människor beskrivas som ansvarslösa och obildade lycksökare under det tidiga 1900-talet.⁹² Ett avståndstaggande till tänkesätt av det här slaget märks i de böcker som på 1920-talet skrevs om immigranter från det svenskspråkiga Finland. År 1922 lät Georg von Wendt, riksdagsman för SFP, förstå att emigration inte kan tolkas i termer av "arv" utan att den ska förklaras mot bakgrunden av fattigdom och ekonomi. Han pekade också på klassfördomar och reminiscenser från ståndssamhället.⁹³ När W. K. E. Wichmann,

90. Brev 16.6.1964 från Erik Alfred Enquist till Myhrman, Mapp 40, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB. Jfr EBVII, s. 23–34.

91. Myhrman till Andersson 14.12.1965, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

92. Ahlskog, *Vasabladet och emigrationen*, s. 32–34. Jfr Engman, 'Emigrationspolitik'.

93. von Wendt, *Vårt svenskt folk*, s. 81. Georg von Wendt (1876–1954) hade disputerat i husdjurslära i Tyskland och verkade som professor vid Helsingfors universitet. År 1912 hade han publicerat en rashygieniskt inriktad studie (*Våra plikter mot kommande*

verksam vid seminariet i Nykarleby och även känd som "Gånge Rolf", rapporterade om sitt besök i USA betonade han att immigranterna från de svenskspråkiga regionerna var duktiga, nyktra och hederliga arbetare som hedrat såväl sitt forna som sitt nya hemland trots att det var svårt att vara arbetare i USA. "Sällan påträffade jag dock någon förfallen landsman på mina föredrag utom en försupen, illa klädd Jeppobo."⁹⁴

När Artur Hedlund skrev en bok om skolor i USA bifogade han även ett avsnitt benämnt "Bland finlandssvenskarna i Amerika". Huvudsakligen använde han ordet "arbetare". Hedlund betonade att "den dugliga och skötsamma arbetaren betalas högt och värderas bra" och att en "arbetare som lever naturligt och ordentligt, har tillfälle att göra rätt goda besparingar".⁹⁵ Och visst kan vi förstå att denna grupp var tillräckligt civiliserad eftersom Hedlund upplyser oss om att de arbetande landsmännen duschade före middagen: "Arbetarna i Amerika leva under särdeles fördelaktiga och hygieniska förhållanden. Och de har särskild omsorg om sin lekamliga hälsa."⁹⁶

I texterna beskrivs inledningsvis de första svåra åren som kunde innefatta arbete i gruvor eller på skogskampar och berättelserna synliggör nätverkens och släktrelationernas betydelse för avresa och etablering.⁹⁷ Därefter följer vanligen en förbättrad livssituation och i några fall upprepade svårigheter som också de i regel övervinns. Det här gäller främst för de emigrantbiografier som publicerades i de fyra första stencilerna och som handlade om de tidiga Amerikafararna. De allra flesta av skribenterna hade lyckats trygga sitt uppehåll och många kan krona sin livshistoria med en berättelse om besök i hemlandet.

Det var således främst män som hade lyckats ta sig fram på ett förhållandevis bra sätt på olika yrkesområden som kom att biograferas. Bland de biograferade männen fanns också förvånansvärt många som likt Myhrman lyckades ta sig fram på den lärda banan eller avlägga

släktled). Under några år tillhörde han den s.k. svenska vänstern. Han verkade också för kooperativt samarbete över språkgränsen och var även ledamot av Kungliga Skogs- och lantbruksakademien.

94. Wichmann, *Resa bland*, s. 45–49. Citat s. 49.

95. Hedlund, *Från Amerikas underland*, s. 162–163.

96. *Ibid.*, s. 168.

97. Få av dessa texter uttrycker "self-made man"-ideal.

universitetsexamen.⁹⁸ Anmärkningsvärt är att veritabla framgångshistorier inte getts utrymme i den här samlingen.⁹⁹

I några kortfattade, återberättade texter beskrivs svåra misslyckanden och en skribent avslutade sin självskrivna livshistoria med en förhoppning om att pengarna ska räcka tills han dör.¹⁰⁰ I en lång berättelse beskriver en man känslan av att tigga och han skildrar också hur han blev lurad av sina svenskspråkiga landsmän, men han fick hjälp: ”En kväll kom jag att yttra något om min ställning till en landsman från Raumo. Han räckte mig då genast en dollar, så jag kunde fara till Salt Lake City efter mina kläder.”¹⁰¹

... och om samhällsengagemang och respektabilitet

Genom fokuseringen på yrke och utkomst skildrades de processer som gör att dessa ”svensk-finnar” inlemmas i ett amerikanskt samhälle. Vid sidan av yrkesverksamhet är det en annan tematik som ofta ger sig till känna. I den bok som pastor Silfversten publicerade uppmärksammades arbetet med att skapa egna religiösa sammanslutningar i det nya landet. Silfversten gjorde en förfrågan i tidskriften *Finska Amerikanaren* (senare *Norden*) och tvivelsutan svarade personer som kände att de bar på den rätta erfarenheten på pastorns upprop. I sin stora studie betonade Myhrman att församlingslivet var viktigt för invandrarna och en tolkning ger vid handen att religiositeten i många fall ökade i det nya landet.¹⁰² I de korta emigrantbiografier som publicerades i början av 1930-talet fick även föreningar, de kulturella och de föreningar som skapats för att social trygghet, ett stort utrymme och inte minst nykterhetsarbetet uppmärksammades i Silfverstens och Ilmonens böcker. Den senare gav också stort spaltutrymme åt den starka socialistiska rörelsen bland finskspråkiga i Nordamerika.¹⁰³

98. I samlingen finns bl.a. texter om ”konstprofessorn” Elmer Forsberg (EBI, s. 67), om Andrew Group (EBI, s. 68) och pastorn John Gullans (EBI, s. 69–70) teologen Erik Holm (EBI, s. 71), Albert M Wickström som studerat medicin (EBI, s. 89) osv.

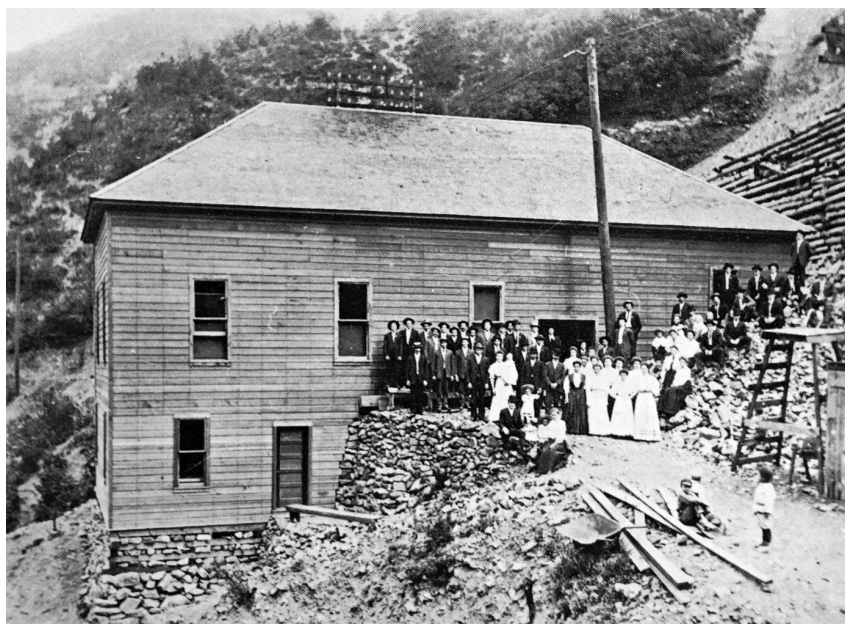
99. I ett brev omnämns den guvernör i Minnesota vars föräldrar härstammade från Esse. (Myhrman till Andersson 11.9.1962, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB. I EBV ingår en text om Walter Blomquist, född i Munsala 1892, och som utrustad folkskollärarexamen från seminariet i Nykarleby gjorde karriär i Castros Kuba.

100. Se EBVIII, s. 61.

101. EBII, s. 21.

102. Jfr Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 456. Jfr Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 50–52.

103. Se t.ex. Ilmonen, *Amerikan suomalaisten*.

I boken som publicerades år 1972 finns en bild av ett föreningshus som byggts av österbottningar i Bingham Canyon, Utah. I sin omfattande studie ger Anders Myhrman stort utrymme åt föreningsliv och organisation.

Också i de stencilerade emigrantbiografierna omtalas församlingsaktivitet och annan föreningsverksamhet som idkades i kulturella föreningar, självhjälpsförbund och nykterhetsföreningar. Tvivelsutan spreds informationen om livshistorieinsamlingen i sammanhang av det slaget, genom organisationer och tidskrifter.¹⁰⁴ Enbart i ett fåtal av berättelserna synliggörs samhällsaktivism på vänsterkanten, något som kan bero på den samhällsanda som rådde under efterkrigstiden. I sin egentliga forskning uppmärksammade Myhrman strejker och han föreläste om ”mänskliga relationer i industrisamhället”.¹⁰⁵ I boken från 1972 ges den här tematiken enbart ett litet utrymme.

I flera av berättelserna, i synnerhet i de kortare, finns således betoningar av föreningsverksamhet, både sådan som idkades i den specifika

104. Vbl 26.8.1971.

105. Se Mannil, 'Anders M Myhrman'. Jfr Hanna Lindberg, 'Aktiva, kunniga, sociala arbetare. Den arbetande mannen som problem och objekt i 1950-talets socialpolitiska forskning', *Historisk Tidskrift för Finland (HTF)* 97 (2012:1).

etniska gruppen och det ansvar som axlades i majoritetssamhället. Här ges ett exempel på en kortfattad levnadsbeskrivning. Andrew Eastman (Östman) var född i Purmo 1855 och hann försörja sig som skeppsbyggare i Helsingfors före avresan till Amerika:

Han emigrerade till Minneapolis 1880. Där arbetade han sig uppåt från hantlangare vid byggen till en betydande entreprenör i byggnadsbranschen. Vid sin ankomst till Minneapolis ingick han i den lutherska Augustanaförsamlingen och var i denna mycket verksam, särskilt som diakon, i 20 år. Senare gynnade han det lutherska ålderdomshemmet, där han dog den 5 augusti 1941. Hans maka sedan 1882 Marie (född Hugger) samt 4 barn överlevde honom.¹⁰⁶

Med betoningarna av detta slag visades att de biograferade hade burit ansvar för det lokalsamhälle som de levat i. Immigranterna kom till ett land som präglades av uppfattningar om en växande medelklass och genom yrkesverksamhet och idogt samhällsengagemang av den rätta sorten kunde de skrivas in i en medelklass och därigenom även ses som "amerikaniserade". På det här sättet kan Myhrmans "emigrantbiografier" tydligt relateras till den settlement-tradition inom sociologin som uppmärksammade frågor av liknande slag och där det fanns – för att uttrycka det tillspetsat – ett intresse för hur immigranter genomgick civiliseringsprocesser.¹⁰⁷

De kvinnor som omtalas i Silfverstens bok tillhörde den andra generationen av invandrare: Blance Irene som verkade som bibliotekarie och sånglärare, bibliotekarien Elvira som också undervisade i engelska och historia.¹⁰⁸ Kvinnorna som getts plats i serien av emigrantbiografier hade respektabla medelklassyrken och hade också i stor utsträckning varit samhällsengagerade. De hade lett Runebergsorden (samlingspunkt för "finlandssvenskar"), den lokala kvinno-föreningen eller skött bibliotek. Den enda kvinna med agrar förankring i både mottagarlandet och hemlandet som biograferades, Maria Sofia Strong (Streng), ledde på ett framgångsrikt sätt en söndagsskola. Hon fick komma till tals i en berättelse som också handlade om hennes egen familj. De övriga kvinnorna som biograferades hade utbildning redan då de lämnade Finland (en reste med en barnmorskeexamen från Helsingfors, en hade keramikerutbildning) eller lyckades utbilda sig

106. EBI, s. 64.

107. Jfr Calhoun, 'Sociology in America' och Perry, *On the Edge of Empire*.

108. Silfversten, *Finlandssvenskarna*, s. 402–403, 405–406.

i USA. Hulda McEachern, som skildrade sin och sin familjs historia i slutet av 1950-talet, drev affärsverksamhet med sin man.

När Anders Myhrman tillsammans med forskarkollegor i Åbo planerade en stort upplagd studie sågs ett kapitel om familj och hemliv som centralt: ”Sedan tillade vi ett kapitel V, om hemlivet bland utvandrarna. Där var det också Tegengren som menade att ett sådant kapitel skulle vara nödvändigt och när vi tänkte vidare över saken fann vi att det skulle vara till och med mycket viktigt.”¹⁰⁹ I den publicerade boken ingick även ett sådant kapitel, men trots att Myhrman i sin lärarverksamhet hade uppmärksammat familjefrågor omfattade detta bokavsnitt enbart fem sidor.¹¹⁰

I de levnadsberättelser som samlades in gavs familjelivet vanligen ett mindre utrymme. Många av de män som biograferades var emellertid gifta och en förhållandevis stor andel av dem som intervjuades eller som valde att sända in sina texter om sig själva förefaller att ha varit gifta. Det här kan antagligen ses som ett tecken på respektabilitet.¹¹¹ Männen skildrade också sin önskan om att barnen skulle få gå i skola: ”Då jag själv lidit så mycket av att jag icke hade någon skola, så lovade jag alla våra barn som ville gå i skola, att jag skulle hjälpa dem allt jag kunde.”¹¹² I många texter behandlas också barnens – det vill säga den andra generationens – yrkesval på ett ingående sätt.

”Samhörighetskänsla” och ljummet intresse

I brev till Åbo skrev Myhrman på 1950-talet om ”vårt folk” och på ett tillsynes självklart sätt förefaller han laborera med det här begreppet – kanske för att väcka intresse hos professorsbroderskapet vid det svenska universitetet i hemlandet. När professor Otto Andersson gjorde en kongressresa till USA 1950 befann sig Myhrman på Hawai – ”långt borta från vårt folk i Amerika” – men han hoppades att Åbokollegan skulle ”komma i kontakt med representativa landsmän från de flesta orter, där våra landsmän slagit sig ned”. I samma brev talades också om ”verklig beröring med vårt folk”.¹¹³

109. Andersson till Myhrman 25.1.1955, Mapp 19, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

110. ÅU 30.6.1949.

111. Jfr Perry, *On the Edge of Empire*.

112. EBIII, s. 55.

113. Myhrman till Andersson 9.6.1950, Mapp 29, Otto Anderssons arkiv, ÅAB.

I Finland togs ordet "finlandssvensk" i bruk under 1910-talet. De svenskspråkiga finländarna i Nordamerika gick under olika benämningar, vanligen "svensk-finnar" eller "finsk-svenskar" och förefaller i ganska stor omfattning att först ha anslutit till finländska organisationer. I början grundades föreningar med namn som alluderade till finländsk natur och nationell självbild, som Aavasaksa och Imatra.¹¹⁴ Enligt Myhrman påverkade äktfinska strömningar organiseringen främst på östkusten, och finlandssvenska organisationer grundades i större omfattning under mellankrigstiden, då också kontakterna till organisationer i det Svenskfinland som formats i hemlandet stärktes.¹¹⁵ Under 1910- och 20-talet reste även flera representanter för den svenska samlingsrörelsen till USA och vid hemkomsten publicerades vid sidan av tidningsrapporter också böcker.¹¹⁶ Som en effekt av det förstärkta nationstänkandet på hemmaplan och det väckelsearbete som "svensk-sinnade" från hemlandet utförde i mottagarlandet, fick begreppet "finlandssvensk" fotfäste också i Amerika.¹¹⁷

Över 60 procent av emigrantbiografierna i stencilserien handlar om personer från Österbotten, av vilka många kom från Myhrmans hemtrakter, Pedersöretrakten. Ändå märks en strävan att täcka in hela Svenskfinland. I samlingen finns också levnadsteckningar gjorda av personer födda i Helsingfors och Viborg eller på Åland och i Åbo. Få levnadsbeskrivningar handlar om personer från det område som under 1920-talet började kallas Åboland. Däremot ingår beskrivningar av personer som var födda i Sverige, Petersburg eller Nordamerika och som hade föräldrar som senare kunde ha betecknats som finlandssvenskar. I de stencilerade emigrantbiografierna ges utrymme åt såväl samarbete med finskspråkiga som deltagande i de svenskspråkiga föreningarna – och i ett flertal texter framgår det att de biograferade de facto behärskade såväl engelska som svenska och finska.

114. Jfr Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 50–57.

115. Jfr Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 517–520. Myhrman ger exempel på att man inom den lutherska kyrkan ofta samarbetade med rikssvenska organisationer, medan t.ex. baptisterna strävade efter "allfinländska" organisationer.

116. Jfr följande publikationer: Johannes Snåre (1922), Georg von Wendt (1922), Artur Hedlund (1926) W. K. E. Wichmann (1929).

117. I Silfverstens bok används ordet genomgående, redan i titeln (1931, s. 5, 42.). Jfr Österlund-Pötzsch, *American Plus*, s. 50–57.

Så här resonerade man 1954 kring de element som skulle finnas i den bok som Myhrman planerade tillsammans med kolleger i Åbo:

ett kapitel rörande sambanden (samhörighetskänslan) i dess olika former och ytt-ringar med fosterlandet, å ena sidan, samt "Amerikaniseringsprocessen" med alla dess faktorer, skeden och yttringar, å andra sidan. Denna sida av immigrations-problemet i allmänhet har ju undersökts av flera amerikanska sociologer.¹¹⁸

Att banden till hemlandet var viktiga att upprätthålla för forskaren Anders Myhrman framgår av breven och av det faktum att han som 95-åring instiftade en fond för främjandet av "kontakterna mellan finlandssvenskarna i Amerika och det gamla moderlandet".¹¹⁹ I boken laborerar han nästan genomgående med begreppet "finlandssvenskar", också på ett anakronistiskt sätt.

Myhrmans enträgna arbete resulterade således i en stort uppsla-gen historisk studie som publicerades 1972. Långt tidigare försökte Myhrman och Otto Andersson många gånger väcka intresse för det här arbetet i det som nu mera allmänt började kallas för Svenskfinland och hos representanter för ett flertal finlandssvenska organisationer. I ett brev från 1954 berättade Otto Andersson att han varit närvarande vid Svenska litteratursällskapets sammanträde och att han diskuterat planerna med Eirik Hornborg och Thure Svedlin "i det Schildtska förlaget": "Vi diskuterade boken om Finlandssvenskarna i Amerika i två timmars tid med ett nedslående resultat".¹²⁰ Inte heller de repre-sentanter för Folktinget som Andersson träffade något år senare gav löften om understöd trots att de sades vara mycket intresserade.¹²¹

Myhrman ville ge ut två böcker, varav den ena skulle basera sig på biografierna.¹²² I en intervju låter han förstå att den boken skulle ges ut av Söderströms: "Biografierna över de mera märkliga finlandssvenska emigranterna blir säkert mest uppskattade för de är både dramatiskt sanna, roliga och gripande."¹²³ I mitten av 1960-talet hade han också kontaktat representanter för Svensk-Österbottniska Samfundet som

118. Myhrman till Andersson 16.10.1954, Mapp 19, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

119. Mannil, 'Anders M. Myhrman'.

120. Andersson till Myhrman 28.12.1954, Mapp 19, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

121. Andersson till Myhrman 21.5.1956, Mapp 19, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

122. Se t.ex. Myhrman till Gunnar Back 31.3.1956, och till Otto Andersson 17.12.1963,

Mapp 2, 19, och 43X Anders Myhrmans samling, ÅAB.

123. Norden 14.10.1965, utgående från Brages Pressarkiv, Biographica 926.

hade signalerat en viss beredskap att ge ut några av de längre biografier.¹²⁴

I mitten av 1960-talet lyckades man få Olav Ahlbäck intresserad av idén och Ahlbäck utnyttjade då sina kontakter inom Svenska kulturfonden och Svenska litteratursällskapet för att främja projektet.¹²⁵ År 1964 godkände sällskapets styrelse publiceringen. Nu hoppades Myhrman att Litteratursällskapet skulle ge ut levnadsteckningarna över de äldre immigranterna¹²⁶ – en förhoppning som inte uppfylldes och senare utgavs dessa i en enkel stencilserie av Åbo Akademis bibliotek. Ännu på 1960-talet var det således svårt att väcka intresse för detta projekt.

Sammanfattning

I den här uppsatsen har jag studerat en mångfasetterad och utdragen arkivaliseringsprocess, det idoga arbete som under en lång period utfördes kring insamling av emigrantbiografier. Genom betoningen av biografier kan Anders Myhrmans historiska projekt relateras till tidigare dokumentation som gjordes av immigranter i Nordamerika, främst amatörforskare och församlingsaktiva. Dessutom förefaller det vara mycket troligt att Myhrman, vars doktorsavhandling presenterats vid den sociologiska institutionen i Chicago, hade stor kunskap om den "life history"-inriktning som hade präglat forskningen vid institutionen.

Tidsligt föregick Myhrmans migrationsforskning det stora intresse för emigrationshistoria som Vilhelm Mobergs romaner gav upphov till också i Norden. Myhrman påbörjade sitt arbete 1939. I slutet av 1940-talet etablerade Myhrman kontakter till personer anknutna till Åbo Akademi och han lyckades samla en grupp forskare från olika discipliner kring projektet. Det förefaller dock att ha varit svårt för den av allt döma envisa professorn att få finansiering för detta i Finland, men i mitten av 1960-talet visade Svenska litteratursällskapet i Helsingfors ett intresse för projektet. Beskrivningen av Myhrmans nätverk och hans envetna arbete för studier av det slaget utgör ett bidrag till emigrationsforskningens historia.

124. Myhrman till Mustelin 26.1.1971, Myhrmans samling, Mapp 43X, Anders Myhrmans arkiv, ÅAB.

125. Se t.ex. Anderson till Myhrman 28.12.1954, 1.1.1965 och 9.1.1961, 14.4.1965. År 1966 publicerade Myhrman en text i sällskapets skriftserie.

126. Myhrman till Andersson 12.6.1968, Mapp 29, Anderssons brevsamling, ÅAB.

I de insamlade berättelserna omtalas social mobilitet, samhälls-engagemang och en viss typ av familjerelationer. Även om det ”manliga” aldrig gjordes implicit, var det främst arbetande mäns erfarenheter som förefaller att ha intresserat sociologen Anders Myhrman. Han arbetade med den här insamlingen under en period när samhällsforskning i många länder intresserade sig för just arbetarmän¹²⁷ och i levnadsteckningarna beskrivs männens sociala positioner i både hemland och mottagarland. Dessutom förefaller betydelsen av nationell identitet hos den grupp som i ökande omfattning började kallas för ”finlands-svenskar” att ha intresserat Myhrman. Själv visade han också ett stort personligt intresse för kontakterna till hemlandet.

I de publicerade och redigerade emigrantbiografierna betonades försörjning, yrkesmöjlighet och föreningsverksamhet; dessa livshistorier kan tvivelsutan tolkas som skildringar av mäns amerikaniseringsprocess, av en viss respektabilitet och av något som liknar en medklassposition.¹²⁸ Trots att många av de män som biograferades betecknades som arbetare handlar många av levnadsskildringarna om hur social och geografisk mobilitet sammankopplas. Just medelklassens stora betydelse och framväxt är något som ofta har förknippats med det amerikanska, i synnerhet under den tid som följde 1930-talets stora ekonomiska depression.¹²⁹ Också detta finns i den diskursiva kontext som kringgärdar Anders Myhrmans arbete.

127. Jfr Lindberg, ’Aktiva, kunniga, sociala arbetare’.

128. Manshistoriska perspektiv har förhållandevis sällan gjorts implicita i historiska studier av emigration, för exempel, se Adele Perry, *On the Edge of Empire. Gender, Race, and the Making of British Columbia, 1849–1871* (Toronto 2001), s. 83–89.

129. Jfr A. Ricardo López & Barbara Weinstein, ’Introduction: We shall be all. Toward a transnational history of the middle class’, I. A. Ricardo López & Barbara Weinstein (eds), *The Making of the Middle Class* (Durham & London 2012).